

**ПЕРЕКЛАД МЕТАФОР У СПОРТИВНОМУ ДИСКУРСІ:
ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ****TRANSLATING METAPHORS IN SPORTS DISCOURSE: CHALLENGES
AND STRATEGIES FOR PRESERVING CULTURAL AUTHENTICITY****Подвойська О.В.,***orcid.org/0009-0009-5835-4083**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов**Херсонського національного технічного університету***Носаченко В.В.,***orcid.org/0009-0003-1169-823X**студентка I курсу магістратури факультету міжнародних відносин, управління і бізнесу**Херсонського національного технічного університету*

У статті розглядається складність перекладу спортивного дискурсу з особливим акцентом на метафоричні вирази в текстах, перекладених з німецької на українську мову. Спортивний дискурс має свої унікальні характеристики, такі як динамічність, емоційне забарвлення та спеціалізована лексика, що містить культурні й метафоричні компоненти. Основна мета цього дослідження полягає у виявленні методів і стратегій, що можуть бути застосовані для адекватного перекладу метафор у спортивних текстах.

У статті аналізуються різні типи метафор, які часто зустрічаються в німецькому спортивному дискурсі, зокрема побудовані на релігійних, мілітарних, технічних, мистецьких та побутових реаліях. Наприклад, розглядаються метафори, які порівнюють гру з релігійними та військовими поняттями, що ускладнює завдання перекладача, оскільки вимагає збереження емоційності й смислового змісту без втрати культурних особливостей.

Особлива увага приділяється проблемі культурної адаптації метафор, що полягає в необхідності заміни чи трансформації вихідних метафор на більш зрозумілі для української аудиторії аналоги. Використовується різноманіття перекладацьких стратегій, включаючи експлікацію, калькування з адаптацією та конкретизацію.

Дослідження підкреслює важливість розуміння культурного контексту та специфіки вихідної мови, що дозволяє не лише зберігати лексико-семантичні нюанси, а й емоційне навантаження метафор. Встановлено, що успішний переклад потребує врахування особливостей міжкультурної комунікації, що є ключовим фактором у досягненні ефективного взаєморозуміння.

Матеріал статті може стати цінним джерелом інформації для перекладачів, лінгвістів та дослідників, що займаються питаннями міжмовної та міжкультурної комунікації у спортивній сфері. Напрацювання сприяють інтеграції глобального спортивного досвіду у локальний контекст, забезпечуючи якісну передачу змісту та емоційного впливу текстів, а також сприяють підвищенню розуміння культурних відмінностей між мовами.

Ключові слова: спортивний дискурс, метафора, переклад, культурна адаптація, міжкультурна комунікація.

The article examines the complexities of translating sports discourse, with a particular focus on metaphorical expressions in texts translated from German to Ukrainian. Sports discourse has unique features such as dynamism, emotional intensity, and specialized vocabulary that includes cultural and metaphorical elements. The primary aim of the study is to identify methods and strategies that can be applied for the adequate translation of metaphors in sports texts.

The article analyzes various types of metaphors that are often found in German sports discourse, including those based on religious, military, technical, artistic, and everyday concepts. For example, we consider metaphors that compare the game to religious and military concepts, which complicates the task of the translator, as it requires preserving emotionality and semantic content without losing cultural characteristics.

Special attention is given to the issue of cultural adaptation of metaphors, which involves replacing or transforming original metaphors into more comprehensible counterparts for the Ukrainian audience. A variety of translation strategies are employed, including explication, adaptation, and concretization.

The study emphasizes the importance of understanding the cultural context and specifics of the source language, enabling the preservation of both lexical-semantic nuances and the emotional weight of metaphors. It is demonstrated that successful translation requires taking into account the peculiarities of intercultural communication, which is a key factor in achieving effective mutual understanding.

The article's material can serve as a valuable resource for translators, linguists, and researchers engaged in issues of cross-language and intercultural communication in the sports domain. These findings contribute to integrating global sports experiences into the local context, ensuring the quality transmission of content and emotional impact of texts, and enhancing the understanding of cultural differences between languages.

Key words: sports discourse, metaphor, translation, cultural adaptation, intercultural communication.

Постановка проблеми. Переклад спортивного дискурсу являє собою складне завдання, яке стає ще більшим викликом у контексті міжмовної взаємодії, зокрема при перекладі з німецької на українську мову. Спортивні тексти багаті на динамічні та емоційні компоненти, що часто обтяжені метафоричними виразами. Такі вирази не лише відображають культурні та мовні особливості, але й потребують адекватної передачі в мові перекладу, зважаючи на відмінності в культурному контексті і лексико-семантичній структурі [1, с. 178].

Метафорична мова є ключовим елементом у спортивних текстах, оскільки вона сприяє наданню емоційного забарвлення та створює живі образи для опису подій, гравців і змагань. Проте, з огляду на культурні відмінності, прямий переклад метафор може бути неефективним або навіть викликати неправильне тлумачення. Це стосується не лише лексичної, а й культурної відповідності.

Таким чином, постала проблема адекватного перекладу метафоричних виразів у спортивному дискурсі, що вимагає розробки стратегій, які б забезпечили збереження як смислового змісту, так і емоційного впливу. Успішне вирішення цієї проблеми сприятиме глибшому розумінню спортивних подій, підвищить якість комунікації й інтеграцію глобального спортивного досвіду в українське середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переклад спортивного дискурсу став об'єктом підвищеного інтересу серед дослідників, про що свідчать різні роботи. Бабенко О.В. і Шекера О.О. у своїй статті «Спортивний інтернет-дискурс як предмет лінгвістичного дослідження» (2017) аналізують специфіку спортивної лексики в онлайн середовищі, підкреслюючи важливість її перекладу з урахуванням динамічного та емоційного характеру текстів.

Блощінська О.В. у своїй праці «Метафора як засіб формування термінологіки футболу» (2012) розглядає метафору як важливий інструмент у формуванні термінології, що є критично важливим для спортивного перекладу. Її дослідження наголошує на багатогранності метафор і необхідності їх пристосування під час перекладу.

Кияк Т.Р., Огуй О.Д. та Науменко А.М. у підручнику «Теорія та практика перекладу німецької мови» (2006) надають комплексний погляд на практичні підходи до перекладу, включаючи роботи з метафоричними текстами, які часто зустрічаються у спортивному дискурсі.

Ці джерела створюють фундамент для розуміння сучасних тенденцій у перекладі спор-

тивного дискурсу та забезпечують базу даних для подальших досліджень в цій галузі.

Постановка завдання. Завданням цього дослідження є глибокий аналіз перекладу метафоричних виразів у спортивному дискурсі з німецької на українську мову. Дослідження має на меті ідентифікувати особливості метафор у спортивних текстах і оцінити їхній вплив на сучасне сприйняття. Крім того, дослідження спрямоване на розробку перекладацьких стратегій, що забезпечують збереження смислового змісту й емоційного навантаження під час адаптації текстів для української аудиторії. Особлива увага приділена культурним відмінностям і пошуку оптимальних підходів для їхньої адаптації.

Виклад основного матеріалу. Переклад спортивного дискурсу в перекладознавстві є нагальною проблемою через його унікальні характеристики, зокрема динамічність і емоційність. За словами Бабенко О.В. та Шекери О.О., цей тип текстів часто включає спеціалізовану термінологію, культурні реалії й метафоричні елементи, що вимагають професійного підходу, а сам спортивний дискурс, як частина публіцистичного стилю, охоплює різні аспекти комунікації, пов'язані зі спортом, такі як новини, аналітика та коментарі. І саме завдяки яскравим, емоційно насиченим текстам імплементується його мета – популяризація спорту та об'єднання спільнот навколо спортивних подій [1, с. 178].

Метафори в цьому контексті особливо цікаві завдяки своїй здатності відображати світ у багатовимірній формі, залучаючи культурні та конотаційні аспекти для опису спортивних явищ. Вони виконують важливу роль когнітивного та літературного інструмента, що дозволяє пояснювати та інтерпретувати одні явища через інші, додаючи елементи образності та асоціативності [3, с. 55]. Це піднімає метафору на рівень не лише мовного, а й мисленнєвого інструмента, що формує наш світогляд і сприйняття.

І хоча спорт стає все більше інтернаціональним явищем, переклад метафор потребує врахування культурних нюансів, зокрема переходу від позамовної реальності до вербального вираження концептів. Метафори в цьому плані сприяють виявленню національних особливостей мислення, сприйняття світу та словесної творчості [2, с. 24]. Під час перекладу найбільш яскраво проявляється культурологічний аспект метафор, що часто ускладнює прямий переклад і вимагає підбору еквівалентів, які відповідають специфіці мови перекладу [4, с. 181].

Ефективний переклад метафоричних виразів вимагає від перекладача розуміння культурних кодів і перспектив вихідної мови [5]. Це має критичне значення, оскільки висловлювання можуть містити приховані смисли, які безпосередньо впливають на якість та адекватність перекладу. Спортивний дискурс відіграє значущу інтегративну роль у світовій комунікації, виступаючи полем взаємодії між «різномовними» та «різнокультурними» учасниками, що підштовхує до глибшого вивчення комунікативних особливостей в різних етнолінгвістичних культурах.

Наші спостереження показують, що переклад метафор у спортивному дискурсі ще недостатньо вивчений у теоретичному та практичному аспектах. Далі ми детально розглянемо проблему розуміння метафор у спортивній комунікації, демонструючи, які труднощі можуть виникати у носіїв мови при роботі з метафорами, що відображають інший культурний світогляд.

Завдяки аналізу метафор у спортивному дискурсі було виявлено основні напрямки перенесення значень у процесі їх метафоризації, пов'язані з різними діями, процесами, професійною спрямованістю тощо. Ці напрямки Дж. Лакофф та М. Джонсон називають метафоричними моделями [6], завдяки яким можливо встановити механізми асоціації концептів, що відображають різні фрагменти картини світу, з поняттями. Отже, у спортивному дискурсі зустрічаються такі метафоричні моделі:

1. Метафорична модель, в якій поєднуються концептуальні характеристики релігійних понять з концептами спортивного дискурсу, що на перший погляд може здатися несумісним, але при детальному аналізі розуміємо причини використання такої моделі – створення об'єкту поклоніння. Наприклад, вираз «*der Fußballgott*» викликає асоціацію з божественним ставленням до талановитого гравця. Проблема перекладу полягає в тому, щоб передати глибоку пошану, уникаючи можливих релігійних суперечностей. Тому культурна адаптація стає доречною трансформацією, застосовуючи такі вислови як «*футбольний геній*» або «*король футболу*», що зберігають необхідний сенс без релігійних конотацій та демонструють більш звичний, узусний варіант метафоризації для української культури: *In der letzten Minute hat der Fußballgott nochmals zugeschlagen und das Spiel entschieden* [8]. – В останню хвилину **футбольний геній** знову проявив себе і вирішив результат матчу. Аналогічний підхід можна застосувати до метафори «*der Tempel*», що позначає

стадіон як «*храм*». У цьому випадку стадіон асоціюється з місцем великого значення, що потребує відповідної адаптації в цільовій культурі. Замість того, щоб дослівно перекладати цей вираз на українську мову, що може створити небажані релігійні асоціації, перекладач може обрати інший тип метафори – фізіологічну. Наприклад, переклад «*серце німецького футболу*» ефективно передає значущість стадіону як центрального елемента футбольної культури, зосередження емоцій і підтримки: *Das Stadion gilt als der Tempel des deutschen Fußballs* [8]. – Цей стадіон вважається **серцем німецького футболу**.

Розглянемо ще один приклад релігійної метафори. Вираз «*Der Trainer ist der Messias dieser Mannschaft*» [8] використовує образ месії для підкреслення важливості тренера у команді. У перекладі українською це може звучати як «*Тренер – **месія** цієї команди*», що передає ідею лідерства і натхнення. Однак буквальний переклад може викликати небажані релігійні конотації. Тому при адаптації на українську мову варто обрати еквівалент, який зберігає значення лідерства і натхнення, але уникає прямих релігійних посилок, наприклад: «*Тренер є **натхненником** цієї команди*» або «*Тренер є **лідером** цієї команди*». Це дозволяє зберегти основний зміст метафори, передаючи роль тренера як ключової персони.

2. Не менш цікавими і зрозумілими саме у спортивному дискурсі є моделі, що побудовані на зіставленні з військовими реаліями, бо спорт – це передусім боротьба, змагання за першість. Тому логічним тут зустріти такі метафори як «*die Schlacht*», що буквально перекладається як «*битва*». Ця метафора покликана передати інтенсивність та напругу гри, підкреслюючи енергійність і боротьбу на полі. Проте її буквальне використання може викликати небажані асоціації з насильством, що не завжди відповідає намірам авторів у спортивному контексті.

Експлікація може бути застосована для м'якшого відображення цього образу, перетворюючи його у вирази «*запеклий матч*» або «*боротьба на полі*». Такі перекладні рішення забезпечують збереження емоційного напруження і динамічності, які є суттєвими для опису подій на футбольному полі: *Die Partie zwischen den beiden Teams war eine echte Schlacht* [9]. – Матч між двома командами був справжньою **боротьбою на полі**. Проте, якщо в оригінальному тексті наголошується на боротьбі за перемогу, і це є ключовим елементом передачі азарту й наполегливості в грі, в деяких випадках вдалим може бути переклад на зразок

«справжня битва за перемогу». Це зберігає первинний задум автора і передає дух змагання, не переходячи в негативну область насильства.

Тож, зі збереженням певного контексту та інтенції, можна аргументувати залишення метафори в оригінальному значенні, особливо коли це підкреслює зусилля гравців. У нашому прикладі: «*Die Partie zwischen den beiden Teams war eine echte Schlacht*» можна передати як «Матч між двома командами був справжньою боротьбою на полі» або в контексті змагання «справжньою битвою за перемогу», залежно від конкретної ситуації та тональності всього тексту.

3. Наступною за частотністю є метафорична модель, в якій поєднуються концептуальні характеристики понять, процесів різних галузей науки й техніки з реаліями спорту. Образи техніки у футболі акцентують на потужності та автоматизмі. Наприклад, «*die Tormaschine*» передає уявлення про гравця як про ефективний механізм для забиття голів. Застосування калькування з адаптацією дає змогу передати лексему як «машина для голів», що дозволяє зберегти оригінальну метафоричність: *Der Stürmer hat sich als wahre Tormaschine erwiesen* [7]. – Форвард показав себе як справжня машина для забивання голів. Використання в перекладі фрази «автомат для забивання голів» зберігає технічний акцент, відповідний оригінальній метафорі, яка підкреслює потужність і безперервну ефективність гравця на полі. Такий підхід дозволяє вдало передати початкове метафоричне значення, підтримуючи первинний образ ефективного механізму. Це рішення не лише зберігає оригінальність та точність образу, але й забезпечує його когнітивну складність для українського читача, дозволяючи зрозуміти ідею автоматизму і непереможності в контексті футбольної гри.

4. Природничі моделі конструюють спортивні реалії на основі асоціацій природного світу. Рослинні образи, такі як «*das Fallobst*», позначаючи слабку команду, часто вимагають смислової заміни на кшталт «аутсайдер», яким можна відобразити сутність без прямої метафоричності: *In dieser Saison wirkt die Mannschaft wie das Fallobst der Liga* [8]. – Цього сезону команда грає як аутсайдер ліги. У зооморфних метафорах, таких як «*der Kettenhund*», що описує завзятого захисника, доцільно застосувати метафоричне моделювання, використовуючи міфологічний образ «цербер», зрозумілий як в українській культурі, так і в багатьох інших: *Der Verteidiger spielte wie ein echter Kettenhund und ließ seinem Gegner keine Chance* [9]. – Захисник грав як справжній цербер, не зали-

шивши супернику жодного шансу. Це формулювання зберігає насиченість образу, акцентуючи на безжальному та непохитному контролі захисника над своїм полем впливу.

5. У спортивному дискурсі також наявні і метафоричні моделі, що побудовані на зіставленні з реаліями мистецтва. Мистецькі метафори, такі як «*der Ballkünstler*», передають майстерність гравця. Використовуючи функціональний еквівалент, ми можемо перекласти її як «віртуоз своєї команди», що підтримує ідею творчої віртуозності: *Er ist bekannt als der Ballkünstler der Mannschaft* [9]. – Він відомий як віртуоз своєї команди.

6. Трапляються моделі, побудовані на поєднанні спортивних реалій з поняттями медицини. Антропометричні властивості обумовлюють поєднання понять цих, на перший погляд, несумісних сфер. Наприклад, такі метафори як «*die Pille*», можуть вимагати творчого підходу при перекладі, щоб зберегти метафоричність і образність. Так, речення «*Er trat die Pille mit voller Wucht ins Tor*» [7] може бути перекладено як «Він запустив гол-ракету у ворота противника». Такий переклад зберігає метафору та образність, адже форма пігулки нагадує капсулу, мов ракета, і відповідно передає потужність і невинність удару. Це дозволяє не тільки передати зміст, але й зберегти конотацію ефективності дії, що є важливим при описі динамічних моментів у спортивному дискурсі.

7. Просторові моделі, які допомагають відобразити спортивні реалії через перенесення семантичних ознак «простір», «верх», «низ», напр.: «*der Aufstieg*», часто передаються буквально як «підйом», доповнюючи поясненням «на вершину таблиці» для повноти картини. У нашому випадку, аби передати не лише буквальне значення, але й підсилити семантичний відтінок, переклад може виглядати наступним чином: *Das Team hat den Aufstieg an die Spitze der Tabelle geschafft* [8]. – Команда підкорила вершину турнірної таблиці. Використання дієслова «підкорила» підкреслює зусилля, вкладені гравцями в цей результат, надаючи фразі додаткового емоційного забарвлення і показуючи величину спортивного досягнення.

8. І, нарешті, метафори, засновані на назвах побутових речей, такі як «*der Staubsauger*», які описують захисні дії, можуть бути адаптовані для збереження функціональності й точності оригіналу як «чистильник»: *Der Mittelfeldspieler agierte als Staubsauger und räumte hinten ab* [9]. – Півзахисник, мов чистильник, змітав усе на своєму шляху в обороні.

Застосування цих трансформацій є ключовим для забезпечення точності та відповідності в метафоричному перекладі, що дозволяє зберегти оригінальний зміст та тон в українській мові. Це досягається шляхом збереження лінгвістичної і, за необхідності, культурної адаптації метафор, що є важливим для успішного перекладу. Однак, коли йдеться про інтернаціональні поняття, такі як спорт, культурна адаптація може бути менш актуальною. У таких випадках важливо зберегти конотації метафори, щоб допомогти читачу скласти візуальне уявлення, передане в оригіналі. Перекладач має прагнути залишити у читача те саме враження та «після смак», що й після прочитання оригіналу, уникаючи надмірної нейтральності, яка може послабити емоційний відгук тексту.

Висновки. Отже, зазначимо, що метафори в німецькому спортивному дискурсі є важливими елементами як лексичного, так і культурного вираження. Вони не тільки допомагають створювати яскраві образи й емоційне забарвлення текстів, але й відображають специфічні культурні та історичні контексти, властиві німецькому суспільству. Це робить переклад таких метафор особливо складним завданням, вимагаючи від перекладачів чутливого ставлення до тонкощів обох культур.

Розмаїття метафор – від релігійних до технічних – визначає багатство спортивного дискурсу. Релігійні метафори додають текстам сакрального виміру й підкреслюють велич спортивних досягнень. Мілітарні метафори передають інтенсив-

ність та драматизм змагань. Технічні метафори наголошують на бездоганності й ефективності певних гравців чи команд.

Переклад цих метафор потребує комплексного підходу, що включає культурну адаптацію, експлікацію, калькування та конкретизацію. Кожен із цих методів допомагає не лише у збереженні початкового змісту, але й у передачі емоційного впливу, притаманного оригіналам. Це вимагає від перекладача не лише мовних знань, але й глибокого розуміння культурних контекстів обох мов.

Застосування відповідних методів перекладу також сприяє збільшенню рівня взаєморозуміння між культурами. Успішний переклад метафор не лише поповнює українську мову новими виразними засобами, але й сприяє культурному взаємозбагаченню. Це забезпечує більш глибоке розуміння спортивних подій українськими читачами, дозволяючи їм відчувати емоційний зв'язок із текстом, що є критично важливим для зростання інтересу до міжнародних спортивних подій.

Таким чином, дослідження перекладу метафор у спортивному дискурсі відкриває нові перспективи для зближення культур, а також підвищує якість міжкультурної комунікації. Це, у свою чергу, сприяє розвитку глобального спортивного діалогу, в якому кожен учасник може не лише отримувати інформацію, але й емоційно занурюватися в атмосферу змагань, що підвищує цінність та значущість спортивних заходів у світовому масштабі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенко О.В., Шекера О.О. Спортивний інтернет-дискурс як предмет лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2017. С. 178–181.
2. Бєлих О. М. Практика перекладу з німецької мови: методичні рекомендації. Луцьк : П.П. Іванюк, 2014. 95 с.
3. Блощінська О. В. Метафора як засіб формування термінологіки футболу. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2012. Вип. 21. С. 55–60.
4. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу німецької мови. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
5. Козак А. В. Формування перекладацької культури та професійно важливих якостей спеціаліста-перекладача: теоретичний аспект, 2009. URL: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_3/kozak.pdf
6. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ: Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
7. 1&1. URL: <https://home.1und1.de> (дата звернення: 22.01.2025).
8. Kicker.de. URL: <https://www.kicker.de> (дата звернення: 22.01.2025).
9. Sportbild.bild.de. URL: <https://sportbild.bild.de> (дата звернення: 22.01.2025).